

УДК 379.821:796]:37.015.31:17-056.49
DOI <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2024.1.308708>

ІРИНА ТАРАНЕНКО

ORCID: orcid.org/0000-0001-5009-9641

(Полтава)

Place of study: Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

Country: Ukraine

Email: irinavad.tar.ko@gmail.com

ЮЛІЯ ЗАЙЦЕВА

ORCID: [orsid.org/0000-0001-7155-392X](https://orcid.org/0000-0001-7155-392X)

(Полтава)

Place of study: Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

Country: Ukraine

Email: zaicevayuliya1@gmail.com

ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ У ВАЖКИХ ПІДЛІТКІВ У ПОЗАШКІЛЬНІЙ ФІЗКУЛЬТУРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті висвітлено результати експериментального дослідження щодо перевірки ефективності педагогічних умов реалізації особистісно орієнтованого підходу до виховання морально-вольових якостей у важких підлітків у позашкільній фізкультурній діяльності. Педагогічні умови засновані на концептуальних засадах системного, особистісно орієнтованого, середовищного, спортивно орієнтованого, діяльнісного та культурологічного підходів і полягають у наступному: 1) залучення важких підлітків у громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості; 2) забезпечення психологічної і методичної готовності тренерів до виховання у важких підлітків морально-вольових якостей; 3) використання інноваційних особистісно орієнтованих форм і методів виховання морально-вольових якостей важких підлітків.

Порівняльний аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи засвідчив значне підвищення кількості підлітків із достатнім рівнем вихованості морально-вольових якостей – з 7,7 % до 30,7 %, та суттєве зниження (на 44,2 %) низького рівня – з 61,5 % до 17,3 %. Достовірність отриманих даних підтверджено методом варіаційної статистики за критерієм однорідності (критерій Пірсона).

Ключові слова: важкі підлітки, спортсмени, фізкультурна діяльність, педагогічні умови, морально-вольові якості, громадські організації спортивного спрямування.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Повномасштабна війна, прагнення України до інтеграції в Європу, соціально-економічні та політичні зрушення, революційна переоцінка цінностей і загострення соціальних протиріч вимагають кореневих змін у суспільній свідомості. Це передбачає оновлення багатьох моральних та правових орієнтирів, а також перегляд світоглядних пріоритетів кожної особистості. Особливу увагу потребують діти та підлітки, які стають особливо вразливими перед впливом соціальних криз. Відсутність стійких морально-вольових якостей та ціннісних орієнтацій у них ускладнює адаптацію до оточуючого середовища і може спричинити порушення норм поведінки. Це приводить до зростання кількості так званих «важких підлітків», які потребують особливої уваги та підтримки.

Один із напрямків виховання важких підлітків – це залучення їх до систематичної фізкультурно-спортивної діяльності. Це пояснюється тим, що специфіка даної діяльності сприяє розвитку морально-вольових якостей особистості в широкому спектрі, і є шляхом для самореалізації та самоствердження підлітка. Фізична культура має значний вплив на тілесно-духовну сферу особистості та дозволяє поєднувати соціальні та біологічні аспекти в розвитку людини. Наприклад, регулярні заняття спортом сприяють розвитку дисципліни, організованості та самоконтролю, а також виховують звичку до дотримання правил та відповідальності як перед собою, так і перед іншими. Це також сприяє мобілізації та розвитку інтелектуальних здібностей підлітків, прояву особистісних рис, та дозволяє педагогам коригувати їхню поведінку. Заняття фізичною культурою і спортом сприяють ефективному розвитку самостійності та ініціативності (Тараненко, 2017).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему виховання важких підлітків досліджували вчені минулого Л. Блонський (1979), Л. Виготський (1983), А. Макаренко (1983) та ін.; та сучасності Оржеховська (1996), Грищенко (2023), Федорченко (2015), та ін.

Сучасні науковці вказують на важливі ролі фізичної культури у формуванні гармонійної особистості, при цьому фіксують необхідність підвищення мотивації дітей та підлітків до систематичної рухової активності (Пахальчук, Грошовенко, & Голук, 2021); формування фізкультурної грамотності (Бондарчук, Тулядан, & Томочко, 2023); формування у підлітків навичок XXI століття у процесі фізкультурно-спортивної діяльності (Огнистий, Огніста, & Власюк, 2023) та ін.

Аналіз наукової літератури та вивчення досвіду роботи з важкими підлітками у загальноосвітніх закладах та позашкільних інституціях виявили необхідність удосконалення процесу виховання зазначеної категорії підлітків з метою корекції їх поведінки, тим самим забезпечуючи виховання їхніх морально-вольових якостей і, водночас, показали відсутність конкретного дослідження, у якому були б обґрунтовані педагогічні умови оптимізації даного процесу. Вирішення цієї проблеми обумовило проведення пошуково-дослідницької роботи, у ході якої були апробовані розроблені нами педагогічні умови реалізації особистісно орієнтованого підходу до виховання морально-вольових якостей у важких підлітків у позашкільній фізкультурній діяльності.

Мета статті – висвітлення результатів експериментального дослідження щодо перевірки ефективності педагогічних умов реалізації особистісно орієнтованого підходу до виховання морально-вольових якостей у важких підлітків у позашкільній фізкультурній діяльності.

Педагогічні умови засновані на концептуальних засадах системного, особистісно орієнтованого, середовищного, спортивно орієнтованого, діяльнісного та культурологічного підходів і полягають у наступному:

1. залучення важких підлітків у громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості;
2. забезпечення психологічної і методичної готовності тренерів до виховання у важких підлітків морально-вольових якостей у фізкультурній діяльності;
3. використання інноваційних особистісно орієнтованих форм і методів виховання морально-вольових якостей важких підлітків у фізкультурній діяльності.

Досягнення мети передбачало виконання наступних завдань:

- вивчення проблеми виховання важких підлітків у загальноосвітніх закладах та позашкільних інституціях;
- виявлення категорії важких підлітків серед учнівської молоді міста Полтави та Полтавської області;
- виявлення у виокремленої категорії важких підлітків рівня вихованості морально-вольових якостей;
- розробка та обґрунтування педагогічних умов реалізації особистісно орієнтованого підходу до виховання морально-вольових якостей важких підлітків у позашкільній фізкультурній діяльності та методики їх впровадження;
- фіксування впливу створених педагогічних умов на рівень вихованості морально-вольових якостей важких підлітків;
- обробка отриманих даних шляхом теоретичного аналізу та за допомогою методів математичної статистики.

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, громадської організації «Спортивний клуб «Арміда», громадської організації «Баскетбольний клуб «Полтава-Баскет», Полтавської обласної дитячої громадської організації «Полтавський обласний центр «Воїн», громадської організації «Полтавська обласна федерація східних єдиноборств «Дракон», громадської організації АІСМ «Спринт» (місто Кременчук), Обласної спортивної громадської організації «Федерація футболу Полтавської області».

У ході експерименту нами була проведена діагностика сформованості критеріальних характеристик випробуваних на початковому та кінцевому етапах експериментальної роботи, результати були підставою для узагальнюючого рівневого моніторингу.

Констатувальні зрізи передбачали використання ретельно підбраного діагностичного інструментарію. Зокрема, ми визначили основні критерії і показники, які відображають суттєві характеристики рівня вихованості морально-вольових якостей у важких підлітків і рівні, що диференціюються на достатній, середній та низький залежно від прояву сукупності показників. Зміст кожного критерію розкривається у відповідних показниках. При цьому за кожним критерієм пропонувалося кілька методик, що найбільш точно, на наш погляд, могли виявити рівень вихованості морально-вольових якостей у важких підлітків.

При формуванні контрольної та експериментальної груп урахувався стан вихованості морально-вольових якостей учасників кожної з них. Так, систематизовані результати діагностики засвідчили приблизно однакові показники вхідного рівня в обох групах.

Мета формувального експерименту передбачала реалізацію педагогічних умов та перевірку впливу запровадженої програми – «Особистісно орієнтований підхід до виховання важких підлітків у

позашкільній фізкультурній діяльності» – на рівень вихованості морально-вольових якостей важких підлітків. Навчально-виховний процес у контрольних групах здійснювався паралельно з експериментальними, але за звичайних умов та відповідно до стандартних програм. У цей період також проводилася фіксація змін за методами спостереження, опитування, тестування, анкетування, бесіди, аналізу, експертної оцінки, самооцінки, математичної статистики рівня вихованості морально-вольових якостей важких підлітків у експериментальній та контрольній групах.

Структурними елементами авторської програми є: мета, організаційні форми діяльності, змістові напрями діяльності, що урівноважує обсяги вихованості морально-вольових якостей, які мають бути сформовані у підлітків.

У пошуку організаційних шляхів реалізації програми «Особистісно орієнтований підхід до виховання важких підлітків у позашкільній фізкультурній діяльності» нами був здійснений вибір однієї з організаційних форм (структур) фізкультурно-спортивного закладу, який став домінуючим у вихованні морально-вольових якостей важких підлітків. Це громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості, а саме: ГО «Спортивний клуб Арміда», ГО АІСМ «Спринт», ГО «Баскетбольний клуб Полтава-Баскет», ГО «Полтавська обласна федерація східних єдиноборств «Дракон»; Полтавська обласна дитяча громадська організація «Полтавський обласний військово-спортивний центр «Воїн»; Обласна спортивна громадська організація «Федерація футболу Полтавської області».

Зазначені інституції, в яких відбувається творча інтеграція діяльність усіх суб'єктів педагогічного процесу, ми розглядаємо як оптимальне підґрунтя для реалізації педагогічних умов.

Так, реалізація першої умови передбачала залучення важких підлітків до занять обраним видом спорту в умовах громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості та формування у важких підлітків позитивної мотивації до занять фізкультурною діяльністю. При цьому враховувалися не тільки домінуючі мотиви, але і вся структура мотиваційної сфери важкого підлітка щодо фізкультурної діяльності: потреби у заняттях фізичною культурою, сенс тренування, мотив і інтерес. Необхідною умовою для створення інтересу у важких підлітків до фізкультурної діяльності є можливість проявити себе, бути самостійним та ініціативним. Чим активніше методи, тим легше зацікавити тих, хто займається, оскільки основою будь-якої діяльності є потреба-мотиваційний компонент. Потреби у рухах, спілкуванні, позитивних емоціях, збереженні і зміцненні здоров'я – основи мотивації занять фізичною культурою. Тому, з метою залучення важких підлітків у громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості та формування у них позитивної мотивації до занять фізкультурною діяльністю нами враховувалися індивідуальні особливості, особисті орієнтації, бажання і можливості, провідні мотиви кожного важкого підлітка, і на їх основі організувався навчально-тренувальний та виховний процес в умовах громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості. Також велика увага приділялася розвитку соціальної дорослості важкого підлітка шляхом включення його у суспільно-корисну та особистісно-значущу діяльність. Цьому сприяло залучення важких підлітків до школи активу громадської організації, забезпечуючи тим самим суб'єктну позицію важкого підлітка у дитячому об'єднанні – ГО «Спортивний клуб».

Реалізація другої педагогічної умови передбачала інструктивно-просвітницьку роботу з тренерами щодо забезпечення їх психологічної і методичної готовності до виховання у важких підлітків морально-вольових якостей у фізкультурно-спортивній діяльності. З цією метою нами організовано і проведено науково-методичний семінар на тему: «Новітні теоретико-методичні й методологічні засади розвитку фізичної культури», впроваджено спеціальний курс «Особистісно орієнтоване фізичне виховання», який інтегрує у своєму змісті теоретичний тезаурус особистісно орієнтованого підходу до виховання морально-вольових якостей важких підлітків у процесі занять фізичною культурою.

Метою спецкурсу є формування уявлення тренерів про особливості реалізації особистісно орієнтованого підходу до виховання морально-вольових якостей важких підлітків у позашкільній фізкультурній діяльності.

Крім того, з метою усвідомлення тренерами необхідності володіння знаннями та вміннями щодо технологій тестування рухових здібностей важких підлітків нами було запропоновано елективний курс «Технології тестування рухових здібностей», який носить рекомендаційний характер. Це обумовлено важливістю врахування при застосуванні особистісно орієнтованого підходу рівня сформованості рухових здібностей важких підлітків, що вимагає від тренера умінь та навичок володіння методикою їх контролю. З цією метою нами розроблено методичні рекомендації: «Технології тестування рухових здібностей (практичні заняття)».

Реалізація третьої педагогічної умови передбачала впровадження інноваційних особистісно орієнтованих форм і методів виховання морально-вольових якостей важких підлітків у фізкультурній діяльності у навчально-тренувальний та виховний процес. При цьому тренерами особлива увага приділялася встановленню суб'єкт-суб'єктної взаємодії з важкими підлітками за розробленою нами методикою.

Виходячи з позиції, що підлітковий вік є складним періодом фізичного, інтелектуального, духовного розвитку та формування особистості, тренерами у процесі роботи з важкими підлітками враховувався ряд факторів: внутрішні труднощі (психогормональні процеси, перебудова «Я-концепції»)

та зовнішні (протириччя, які обумовлені реконструкцією механізмів соціального контролю); граничність і невизначеність соціального положення підлітків, а також прояви реакцій емансипації, групування з однолітками, захоплення (хоббі) тощо.

Утім, варто зазначити, що ефективність впровадження зазначеної умови забезпечується при дотриманні тренерами наступних вимог:

- 1) цінити та поважати кожного вихованця як особистість;
- 2) знати максимально все про потреби, інтереси мотиви своїх вихованців;
- 3) демонструвати особисту зацікавленість в особистісному розвитку та успіху кожного вихованця;
- 4) організувати необхідні умови для отримання позитивних емоцій як від тренувальних занять, так і фізкультурної діяльності в цілому;
- 5) приймати участь у житті вихованців як в спортивному клубі, так і поза його межами;
- 6) максимально сприяти інтеграції важкого підлітка в соціум.

Таким чином, впровадження виокремлених педагогічних умов сприяло формуванню у важких підлітків загальнолюдських ціннісних орієнтацій, розумінню цінностей фізичної культури, становленню адекватної самооцінки, підвищенню рівня соціальної адаптації, що в свою чергу забезпечило ефективність виховання морально-вольових якостей у важких підлітків, що відобразилося у дотриманні ними норм і правил поведінки. При цьому враховувалися індивідуальні особливості кожної особистості важкого підлітка. Як результат, на підсумковому зрізі констатовано підвищення рівня вихованості морально-вольових якостей у важких підлітків за всіма критеріями.

У той же час, у КГ реалізовувався звичайний навчально-виховний процес в умовах дитячо-юнацької спортивної школи, за відсутності будь-якого акцентування на важливості застосування особистісно орієнтованого підходу до виховання морально-вольових якостей важких підлітків у позашкільній фізкультурній діяльності. Виховна робота в групі зводилася до формального виконання типового виховного плану. У результаті підсумкового зрізу виявлено певну позитивну динаміку рівня вихованості морально-вольових якостей у важких підлітків, але ці зміни не настільки помітні, як у ЕГ. На нашу думку, це пояснюється позитивним впливом на важкого підлітка саме залучення його до занять фізичною культурою.

В цілому наявний розрив у результатах контрольної та експериментальної груп, щодо рівня вихованості морально-вольових якостей важких підлітків, пояснюється ефективністю дослідно-експериментальної роботи, що була впроваджена у навчально-виховний процес ЕГ.

Результати дослідно-експериментальної роботи, шляхом зведення середнього арифметичного значення за чотирма визначеними нами критеріями (особистісно-ціннісним, мотиваційно-вольовим, адаптивно-суб'єктивним, комунікативно-поведінковим) дали можливість отримати загальні значення показників вихованості досліджуваного феномену та їх динаміку, що знайшло відображення у таблиці 1.

Таблиця 1.

Динаміка рівнів вихованості морально-вольових якостей важких підлітків ЕГ та КГ (у %)

Рівні	Експериментальна група (52 особи)			Контрольна група (52 особи)		
	До експерименту	Після експерименту	Динаміка	До експерименту	Після експерименту	Динаміка
Достатній	7,7	30,7	+23,0	5,8	9,6	+3,8
Середній	30,8	52,0	+21,2	28,9	42,2	+17,3
Низький	61,5	17,3	-44,2	65,3	44,2	-21,1

Аналіз даних таблиці 1 дає можливість констатувати, що в експериментальній групі значно підвищився достатній рівень вихованості морально-вольових якостей важких підлітків – з 7,7 % до 30,7 %, та суттєво знизився (на 44,2 %) низький рівень – з 61,5 % до 17,3 %.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Блонский П. П. Избранные педагогические и психологические сочинения : в 2 т. / сост. М. Г. Данильченко, А. А. Никольская. Москва : Педагогика, 1979. Т. 1. 304 с.

- Бондарчук Н., Тулядан В., Томочко О. Перспективи модернізації освітньої галузі України в контексті підвищення якості фізичного виховання школярів і студентів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота*. 2023. № 2 (53). С. 17–21. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.53.17-21>
- Выготский Л. С. Основные положения плана педагогической исследовательской работы в области трудного детства. *Собрание сочинений* : в 5 т. Москва : Педагогика, 1983. Т. 5. С. 188–195.
- Макаренко А. С. Методика организации воспитательного процесса. *Педагогические сочинения* : в 8 т. Москва : Педагогика, 1983. Т. 1. С. 267–329.
- Носко М. О., Грищенко С. В., Носко Ю. М. Формування здорового способу життя : навч. посіб. Київ : «МП Леся», 2013. 160 с.
- Огнистий А., Огніста К., Власюк Р. STEM-освіта у фізичній культурі учнів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Педагогіка*. 2023. № 1 (1). С. 239–249. DOI: <https://doi.org/10.25128/2415-3605.23.1.30>
- Оржеховська В. М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх : навч.-метод. посіб. Київ : ВУАН, 1996. 352 с.
- Пахальчук Н. О., Грошовенко О. П., Голюк О. А. Оновлення традиційної методики проведення фізкультурного заняття з дошкільниками та молодшими школярами. *Physical culture and sports in the educational space: innovations and development prospects: international scientific and practical conference: conference proceedings* (March 5–6, 2021). Wloclawek, Republic of Poland: «Baltija Publishing». URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/109>
- Тараненко І. В. Особистісно орієнтований підхід до виховання важких підлітків у процесі занять фізичною культурою : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Умань : Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2017. 244 с.
- Федорченко Т. Є. Активні методи корекційного впливу в роботі з важковиховуваними підлітками. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. пр. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пробл. виховання. Київ, 2009. Вип. 13, кн. 2. С. 23–33. URL: https://lib.iitta.gov.ua/3209/1/Fedorchenko_Aktivni_metodu.pdf

REFERENCES

- Blonskii, P. P. (1979). *Izbrannye pedagogicheskie i psikhologicheskie sochineniia* [Selected pedagogical and psychological writings] (Vol. 1). Moskva: Pedagogika [in Russian].
- Bondarchuk, N., Tuliadan, V., & Tomochko, O. (2023). Perspektivy modernizatsii osvitnoi haluzi Ukrainy v konteksti pidvyshchennia yakosti fizychnoho vykhovannia shkoliariv i studentiv [Prospects for modernization of the educational sector of Ukraine in the context of improving the quality of physical education of schoolchildren and students]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Pedagogika. Sotsialna robota* [Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Pedagogy. Social work], 2 (53), 17-21. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.53.17-21> [in Ukrainian].
- Fedorchenko, T. Ye. (2009). Aktivni metody korektsiinoho vplyvu v roboti z vazhkovykhovuvanyu pidlitkami [Active methods of corrective influence in work with difficult-to-hide adolescents]. In *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi* [Theoretical and methodological problems of raising children and students] (Vol. 13 (2), pp. 23-33). Kyiv. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/3209/1/Fedorchenko_Aktivni_metodu.pdf [in Ukrainian].
- Makarenko, A. S. (1983). Metodika organizatsii vospitatelnogo prottsessa [Methods of organizing the educational process]. In *Pedagogicheskie sochineniia* [Pedagogical Works] (Vol. 1, pp. 267-329). Moskva: Pedagogika [in Russian].
- Nosko, M. O., Hryshchenko, S. V., & Nosko, Yu. M. (2013). *Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia* [Formation of a healthy lifestyle]. Kyiv: "MP Lesia" [in Ukrainian].
- Ohnystyi, A., Ohnysta, K., & Vlasiuk, R. (2023). STEM-osvita u fizychnii kulturi uchniv [STEM education in the physical culture of students]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Pedagogika* [Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk. Pedagogy], 1 (1), 239-249. DOI: <https://doi.org/10.25128/2415-3605.23.1.30> [in Ukrainian].
- Orzhekhovska, V. M. (1996). *Profilaktyka pravoporushen sered nepovnoolitnikh* [Prevention of offenses among minors]. Kyiv: VUAN [in Ukrainian].
- Pakhalchuk, N. O., Hroshovenko, O. P., & Holiuk, O. A. Onovlennia tradytsiinoi metodyky provedennia fizkulturnoho zaniattia z doshkilnykamy ta molodshymy shkoliaramy [Updating the traditional methodology of physical education with preschoolers and younger schoolchildren]. In *Physical culture and sports in the educational space: innovations and development prospects: international scientific and practical conference: conference proceedings* (March 5–6, 2021). Wloclawek, Republic of Poland: "Baltija Publishing". Retrieved from <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/109> [in Ukrainian].
- Taranenko, I. V. (2017). *Osobystisno oriientovanyi pidkhid do vykhovannia vazhkykh pidlitkiv u protsesi zaniat fizychnoiu kulturoiu* [Personality-oriented approach to the education of difficult adolescents in the process of physical education] (PhD dissertatson). Umanskiy derzhavnyi pedahohichniy universytet imeni Pavla Tychyny, Uman, Ukraine [in Ukrainian].
- Vygotskii, L. S. (1983). Osnovnye polozheniia plana pedagogicheskoi issledovatel'skoi raboty v oblasti trudnogo detstva [Basic provisions of the plan of pedagogical research work in the field of difficult childhood]. In *Sobranie sochinenii* [Collected Works] (Vol. 5, pp. 188-195). Moskva: Pedagogika [in Russian].

**IRYNA TARANENKO,
YULIA ZAITSEVA**

IMPLEMENTATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE IMPLEMENTATION OF A PERSONALLY-ORIENTED APPROACH TO THE EDUCATION OF MORAL-VOLUNTARY QUALITIES IN DIFFICULT ADOLESCENTS IN EXTRA-SCHOOL PHYSICAL ACTIVITIES

Abstract. The article highlights the results of an experimental study on the effectiveness of pedagogical conditions for the implementation of a personally oriented approach to the education of moral and volitional qualities in difficult teenagers in extracurricular physical activity. Pedagogical conditions are based on the conceptual principles of systemic, person-oriented, environmental, sports-oriented, activity-oriented and cultural approaches and consist of the following: 1) involvement of difficult teenagers in public organizations of physical culture and sports orientation; 2) ensuring the psychological and methodical readiness of trainers to educate difficult teenagers with moral and volitional qualities; 3) the use of innovative personally oriented forms and methods of educating moral and volitional qualities of difficult teenagers.

The comparative analysis of the results of research and experimental work showed a significant increase in the number of teenagers with a sufficient level of upbringing of moral and volitional qualities - from 7.7% to 30.7%, and a significant decrease (by 44.2%) of a low level - from 61.5% up to 17.3%. The reliability of the obtained data was confirmed by the method of variational statistics according to the homogeneity criterion (Pearson's criterion).

Keywords: *difficult teenagers, athletes, physical activity, pedagogical conditions, moral and volitional qualities, public organizations of sports direction.*